

Ruská anabáze 1 – příjezd

Ve čtvrtém ročníku studií na matfyzu jsme se dozvěděli o možnosti výměnné praxe v Sovětském svazu. Nabídka to byla nesmírně lákavá, protože cestování bylo v roce 1982 značně omezené, a to jak na západ, tak na východ. A dostat se do Sojuzu úplně zadarmo bylo pro chudého studenta skoro jako sen. Jenže míst bylo pouze 7 a v kroužku studovalo 10 studentů. Já nebyl nijak politicky angažován, a tak jsem nabídku v podstatě ani nebral vážně. Tehdy ale přišlo neskutečné rozhodnutí Kurta Fišera, jednoho z našich pedagogů: „*Tak si o volná místa stříhněte*“. Při stříhání jsem se celý klepal, nikdy jsem o tak velké věci nerozhodoval tak banálním způsobem. A když jsem se dostal do skupiny, která měla jet, stále jsem tomu nevěřil a až do odletu jsem si pořád myslel, že přijde nějaký politický pracovník a věci uvede na správnou míru.

Do Sovětského svazu se běžně cestovat nesmělo, stav reálného socialismu v Rusku a dalších svazových republikách byl před ostatními socialistickými zeměmi pečlivě tajen. Na výměnnou praxi jsme celkem snadno získali potřebná víza, ta ale v žádném případě neznamenal možnost samostatného pohybu v zemi. Teprve v letadle jsem situaci vyhodnotil jako nezvratnou a uvěřil, že opravdu letím na praxi do SSSR. Letadlem jsme se dostali do Moskvy, odkud jsme absolvovali další šestihodinový let do Taškentu, což je hlavní město Uzbekistánu. Poprvé v životě jsem z letadla spatřil východ Slunce nad bělavým příkrovem mraků a i pro tento jediný zážitek stálo za to letět.

Po výstupu na letištní plochu přišel šok. Každý z nás dostal doslova facku, kterou nás plesklo přes tváře neuvěřitelné vedro. Bylo 40° ve stínu a my se poprvé setkali s realitou této středoasijské republiky. Nedokázal jsem si představit, že v takovém vedru vydržím jedinou hodinu, natož několik týdnů. Hned na ploše nás přivítali dva obtlouští političtí pracovníci. Jejich roli jsme okamžitě pochopili. Byli to naši hlídači, kteří měli po celou dobu pobytu dohlížet na to, abychom viděli jen to, co vidět smíme a politicky nám vysvětlili, proč nemůžeme vidět to, co vidět chceme. A tak se naše skupina poprvé ocitla v plném počtu: sedm studentů, dva pedagogové a dva vyžraní politrucci.

Z letiště nás odvezli dodávkou do podivné budovy, kde jsme v nepříliš velikém předsálí čekali asi dvě hodiny. Ze sousední místnosti se ozývaly podivné rány. Bum, bum, bum... Monotónní bouchání, které testovalo naše nervy. Po dvou hodinách jsme byli vpuštěni k místnímu pohlavárovi (rusky se těmto existencím říkalo načalnik – начальник). Seděl s placatou čepicí za velikým stolem. Na boční straně stolu se krčil starý uzbek s plácačkou na mouchy a nacvičeným tempem zabíjel zhruba jednu mouchu za sekundu. Zdroj bouchání byl odhalen. Marná práce, jejímž jediným výsledkem byla rostoucí hromada mrtvých much na zemi. Možná byl placen od dosaženého objemu muších mrtvolek za den, těžko říct. Jeho tempo bylo vražedné.

Pohlavár se na nás medově usmál a pronesl asi desetiminutový monolog, ve kterém shrnul, jak jsou on, ale nejenom on, veškerý sovětský lid, strana a vláda nadšeni z naší návštěvy a soudružského odhodlání jim pomoci v nelehké práci. Zkrátka deset minut neuvěřitelných žvástů, jež jsme se za svá studia naučili pečlivě vpouštět jedním uchem dovnitř a druhým okamžitě ven. Jen, aby v hlavě nic nezůstalo.

Po tomto úvodu se pohlavár s placatou čepicí dramaticky odmlčel a svažil čelo. Znova nás ujistil, jak jsme vítáni, nicméně nám vysvětlil, že jejich výzkum je mimořádně tajný. Rozpřáhl bratrsky ruce a pravil: „*Soudruzi, mám pro Vás velkorysou nabídku naší strany a vlády. Podepíšete nám tady papír, že nikdy nevstoupíte do závodu, ve kterém budete pracovat. Za to*

vám vystavíme speciální bumáčky, které vám umožní cestovat po naší krásné zemi. Ovšem o této dohodě nesmíte v žádném případě nikomu nic říct.“

Dýchl na nás Sovětský svaz ve vší své rozporuplnosti, nahotě a syrové realitě. Jiná možnost stejně neexistovala. Ocitli jsme se na začátku několikátýdenní anabáze, ve které jsme měli možnost se setkat tváří v tvář se světovým vzorem socialistické společnosti. Dnes těžko uvěřitelná zkušenost, které nikdo z nás ale nelitoval.